

Перспективним направленням дальніших досліджень представляється вивчення контекстуалізації в аспекті виявлення комунікативних ролей інтерактантів і формально-содержательних характеристик інтеракції.

Литература

Blommaert J. Discourse. Key topics in sociolinguistics // www.cambridge.org.
David Bloome, Stephanie Power Carter, Beth Morton Christian, Sheila Otto, Nora Stuart-Faris. Discourse Analysis and the Study of Classroom Language and Literacy Events – A Microethnographic Perspective. – London: Lawrence Erlbaum Associates Publishers. – 2005. – 263 p.
Champion T. “Tell me somethin’ good”: A description of narrative structures among African-American children // *Linguistics and Education*, 9. – 1998. – p. 251-286.
Gee J.P. Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method. – New York: Routledge. – 1999.
Gumperz, J. J. Contextualization and understanding. In A. Duranti and C. Goodwin, eds, *Rethinking Context: Language as an Interactive Phenomenon*. Cambridge: Cambridge University Press. – 1992. – pp. 229-52.
John Gumperz. Interactional Sociolinguistics: A Personal Perspective // [http://www/blackwellreference.com](http://www.blackwellreference.com). – 2003.
Lucy J. A. Reflexive Language: Reported Speech and Metapragmatics. – Cambridge: Cambridge University Press. – 1993.

КУЗНЕЦОВА І.В.

(Запорізький нац. технічний ун-т)

АНАЛІЗ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦ СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ ЧАСТИН ТІЛА EYE і TONGUE У АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті проаналізовано деякі аспекти національної своєрідності фразеологічних одиниць із соматичним компонентом eye і tongue у англійській та українській мові.

Ключові слова: фразеологізм, фразеологічна одиниця, соматизм, ідіома, семантичні особливості, семантичне поле, соматичні елементи

Кузнецова И.В. Анализ фразеологических единиц семантического поля частей тела EYE и TONGUE в английском языке. В статье проанализированы некоторые аспекты национального своеобразия фразеологических единиц с соматическим компонентом eye и tongue в английском и украинском языке

Ключевые слова: фразеологизм, фразеологическая единица, соматизм, идиома, семантические особенности, семантическое поле, соматические элементы.

Kuznetsova I. The analysis of English phraseological units with semantic field "body parts" - eye and tongue. In this article it is considered semantic

peculiarities of somatic phraseologism. It is analyzed the components of human body eye and tongue in modern English and Ukrainian.

Key words: phraseologism, phraseological units, somatism, idiom, semantic peculiarities, somatic elements, semantic field.

Світ фразеології надзвичайно різноманітний і кожний аспект його дослідження, безумовно, заслуговує на належну увагу. У фразеології, як і в будь-якій науці, є дискусійні питання, які актуальні й донині. Особливий інтерес представляють дослідження саме фразеологічних одиниць, які яскраво проявляють своєрідність побуту й культури народу [Телия, 2001].

Серед фразеологізмів в особливу групу виділяються фразеологізми–соматизми, відмінною рисою яких є наявність у їхній структурі в ролі головного компонента лексеми позначення частин тіла людини [Долгополов, 1972]. Будучи одним з найдавніших шарів лексики, вони становлять, за припущеннями деяких дослідників, універсальний лексичний фонд будь-якої мови й характеризуються стійкістю, високою частотністю вживання й внаслідок цього розгалуженою семантичною структурою [Мордкович, 1972]. До теперішнього часу запропоновані різні підходи до дослідження соматизмів, у яких ураховуються їхні структурні характеристики, інтерпретується їхня семантика, що дозволяє виявити особливості національно–культурної специфіки концептуалізації й категоризації навколишнього світу з урахуванням експресивно-оцінних конотацій [Скнар, 1978].

Вивчення компонентного складу ФО дозволило виділити вісім найбільш продуктивних соматичних компонентів для англійської та української мов: «рука», «голова», «серце», «око», «язик», «нога», «вухо», «шия». Задача даної статті - розглянути семантичні особливості менш розповсюджених соматизмів eye і tongue.

«Eyes» (очі) одержали призначення по головній функції цього органа дивитися, зауважувати, спостерігати. А *quick eye* – гостре око, спостережливість, *to keep an eye on* – стежити за ким–небудь, *to have an eye for smth* – знатися на чомусь, знати до чогось, розумітися на чомусь, смак знати в чомусь, бути експертом, мати чуття.

В ході нашої роботи ми знайшли цікаві випадки розбіжності виражень українською мовою й англійською: поза очі – *behind one's back* (за спиною), як більмо на оці; як сіль (у) в оці; хрином стати в носі комусь; болячкою сидіти комусь – *a thorn in someone's side* (як колючка в оці, як пісок в оці, як колючка в боці).

Очі – один з найважливіших засобів вираження й інструмент для передачі всієї розмаїтості людських емоцій. Очі – не тільки орган зору, але й «дзеркало душі». За допомогою зору людина здобуває основну частину наявних у неї знань про реальну дійсність (споглядання як початковий етап у процесі пізнання), що знаходить висвітлення в частковому положенні семантичної структури слова «бачити» у різних мовах, що інтегрує й такі поняття, як «розуміти», «усвідомлювати», «представляти». ФО пейоративного значення в

українській і англійській мовах з лексемою «очей» розділено на декалька мікросфер.

– ФО, що виражають злість, ненависть, презирство, погрозу, обман, жадібність, відразу: мати увічливі (лихі) очі, урочливе (наврочливе, урічне) око, лихий на очі, лихе око – *to have (an) aversion in one's eyes*, пускати, пустити туману комусь, туманити, обтуманити когось, (хвастати) чванитися, почванитися, хизуватися, похизуватися, хвалитися – *to pull the wool over smb's eyes: That man really pulled the wool over your eye.* – *Цей чоловік дійсно хвалився.*

– ФО, що визначають гнів, роздратування, невдоволення: зіниці засвітили(ся), (аж) каганці в очах (устар.), в вічку засвітили (засвітилися); *an eyesore, stars in smb's eyes* – як бельмо на оці; очі набігають, набігли (заходять, зайшли) кров'ю; очі червоніють, почервоніли – *bloodshot eyes: Ann has bloodshot eyes with anger.* – *У Енн очі набігли кров'ю від гніву.*

– ФО, що називають заздрість, ревнощі, упередженість: заздрими очима (заздрісно) дивитися; заздрим оком поглядати (позирати); заздрити очима; очі поривати на щось – *covetous eyes: She cast covetous eyes over her friend's new coat.* – *Вона заздрим оком поглядала на нове пальто подруги.*

– ФО, що відбивають зіпсованість, розбещеність, нахабність: плюнув в очі – *spit in smb's eye /in the eye of smb: The comments by my supervisor were as if someone had spit in my eye.* – *Коментарі, зроблені моїм науковим керівником, були плювком в очі.*

– ФО, які позначають невір'я, недовіру: шукати порошок в чужому оці – *close one's eyes to reality: She closed her eyes to reality of the children's misbehaviour.* – *Вона не вірила ганебній поведінці дітей.*

– ФО, які виражають спрямоване і уважне спостереження, розглядання, озирання, «погляду – гострого, уважного», «проникаючого вглиб»: їсти (поїдати) очима когось, жерти (пожирати) очима когось, (іноді) жадібно (закохано) дивитися на когось, пасти очима, оком когось – *devour with one's eyes: He devoured with her eyes.* – *Він поїдав її очима.*

– ФО, які характеризують негативні вчинки і дії людини: кліпати (лупати, блимати, бликати) очима – *to give smb. a black eye: He didn't know anything he was standing at the blackboard and was giving his a black eye.* – *Він нічого не знав, стояв біля дошки та кліпав очима.*

– ФО, які визначають переляк представлені в українському «потемніло в очах, замережило перед очима» – *everything goes/went dark in smb's eyes, see spot before one's eyes.* У дану групу можна віднести характеристику фізичного стану сп'яніння: наливати очі, заливати ока; у жодному оці – *have a drop in one's eye; wet the other eye, cock eyed: I went dark in my eyes and I fell down in a faint.* – *У мене потемніло в очах, і я упала в непритомність.*

– ФО, які позначають усілякі клятви, прокльони, гоніння й волевиявлення: хай мені очі повилазять, очі б мої тебе не бачили – *dawn your eyes: «Damn your eyes!» Billy cursed through gritted teeth to the frozen screen....* – *Хай мені очі повилазять! Біллі виругався кризь зціплені зуби на застиглий екран.*

– ФО, які позначають скромність, недосвідченість, сором, зняжковість: спустити (опустити, впустити) очі (погляд) додолю (на землю), поставити вниз очі, очі (вступити, встромити) в землю, понурити (потупити) очі (попяд) (в землю), утопити очі в землю, (про багатьох) поспускати очі – *drop one's eyes*, не знати куди очі дівати – *with downcast eye: They dropped their eyes when I told them I was married.* — Вони понурили очі, коли я сказала, що заміжня.

– ФО, які визначають міжособистісні відносини – знайомство, зустріч, дружбу, любов, шлюб, споріднення, добрі стосунки: покласти око на когось – *only have eyes for smb., to cast one's eyes on smth./smb.*, дивитися закоханими очима – *all eyes are on smb.*, світло очей (моїх) – *light of one's eyes: All eyes are on the Betty to see how she will respond to the challenge to her leadership.* – Всі дивилися на Бетті, щоб побачити, як вона реагуватиме на виклик свого керівництва.

– ФО, які характеризують знак великої поваги, згоди, ошадливого відношення: берегти як ока в лобі, як ока в голові, знайти спільну мову з кимсь – *to see eye to eye with smb.: Poll thought that he and Hull did see eye to eye on the major world problems.* — Поль вважав, що вони з Хеллом знайшли загальну мову по найважливіших міжнародних проблемах.

– ФО, які відображають подив, здивування, розгубленість: робити більші/круглі/квадратні очі – *make big/large/eyes; be wide-/large-/eyed*; відкрити ока – *open one's eyes*; не вірити очам своїм – *not to believe one's eyes*; ока на чоло лізуть – *one's eyes stand out of one's head, one's eyes started /popped out of one's head, smb's eyes nearly popped/started out of his head: The trip to Zimbabwe opened her eyes to the difficulties faced by developing nations.* – Поїздка в Зімбабве відкрила їй очі на труднощі, з якими зіштовхуються країни, що розвиваються.

– ФО, які означають працездатність, уважність, старанність, досвід, розум, інтелект: набити очі – *to have eyes in the back of one's head, an eagle eye, to get one's eye in; to see smth.* ; із закритими очима – *in one's mind's eye: Even when he's away he always knows what the staff are doing—he has eyes in the back of his head.* – Навіть тоді, коли він виїжджає, він завжди знає, що співробітники роблять – у нього очі на потилиці.

– ФО, які виражають тимчасову характеристику: не встиг оком моргнути – *to do smth. in a twinkling of an eye; see with half an eye: One could see it with half an eye.* — Це було видно з першого погляду.

Наступний соматизм «*tongue*» (язик) також має основні свої значення, пов'язані з його функцією. *To give a tongue* – говорити, висловлюватися: *He has a ready tongue.* – Він язика не в кешені ховає, він по слово до кишені не лізе.

Негативні риси, пов'язані із зайвою балакучістю нещирістю, лестощами, саркастичністю: *his tongue is too long for his teeth* – він має (у нього) довгий язик; він (с)ковзкий на язик; він слизькоязыкий; він лепетливий (балакливий, балакучий); *to oil one's tongue* – лестити; *a sharp tongue* – гострий на язик.

– ФО, які виражають балакучість, зрадництво, злість: у когось безкостий язик – *smb has a loose tongue, evil tongues: Be careful what you tell Sam – she's got*

a very loose tongue, you know. – Будьте обережні, коли щось кажете Сем – у неї язик без кісток, ви знаєте.

– ФО, які виражають мотив сум'яття, конфузу, форми викладу: язик онімів, укоротити язик – *smb. cannot get one's tongue round smth: I couldnot get my tongue round when I saw him. – У мене онімів язик, коли я побачила його*

– ФО, що виражають лайку, прокльони: відсохни в мене язик, у значенні «ляяти на всі заставки; лаяти, скільки потовпиться, шпетити на всю губу» - *call smb. everything one can lay one's tongue: My granny calls her sun everything one can lay her tongue. – Моя бабуся лаяла на всі заставки свого сина.*

– ФО, що виражають лестощі, лицемірство, глузування, знуцання відзначені в українській і англійській мовах: англ. *have a smooth tongue* у значенні «бути влєсливим»; на язиці – *have an oily tongue; tongue in (one's) cheek, have/speak with/put one's tongue in one's cheek* у значенні «говорити нещиро, іронічно, глумливо»: *Was he speaking with tongue in cheek when he said Sally should run for president?– Чи говорив він нещиро, коли казав, що Саллі повинна балотуватися на пост президента.*

– ФО, які визначають бідність, скрутний стан: ледве зводити кінці з кінцями – *to live from hand to mouth: I've got no home, your Worship. I'm living from 'and to mouth. I've got no work and nothing to keep them on.- Мені ніде голову прихилити, ваша честь. Я живу надголодь... У мене не має роботи й не на що утримувати дітей.*

– ФО, які визначають мислення, інтелект, реакції людини на те або інше явище: язик добре підвішен – *have a glib/ready tongue*; гострий на язик – *smb. has a sharp/caustic tongue, have a sharp tongue*, тримати язик за зубами – *to keep one's mouth shut, keep a still tongue in one's head, keep one's tongue between one's teeth: You can't tell Carol anything; she's incapable of keeping her mouth shut. – Ви не можете сказати нічого Керол, вона не здатна тримати язик за зубами.*

– ФО, які визначають статок: *to be born with a silver spoon in one's mouth* у значенні «народитися під щасливою зіркою, жити в статку»: *It was a common proverb that few lawyers were born with silver spoons in their mouths. – Це була загальна істина, що лише деякі адвокати народилися під щасливою зіркою*

Таким чином, англійські та українські фразеологізмів з соматичним компонентом *eye* і *tongue* збігаються за змістом і образністю, тому що цей шар лексики не пов'язан з національними або історичними особливостями народів, що в іншій тематиці спостерігається вкрай рідко.

Література

Долгополов Ю.А. Сопоставительный анализ соматической фразеологии: на материале немецкого и английского языков: автореф. дис. ... канд. филол. наук. / Юрий Александрович Долгополов. – Казань: Книга, 1973. – 41 с. Мордкович Э.М. К вопросу о семантических полях соматических фразеологизмов / Э.М. Мордкович. – Новгород: НГУ, 1972. – 264 с. – (Слово. Семантика. Анализ). Скнар В.Ф. Глагольные соматические фразеологизмы современного

английского языка: автореф. дис. ... канд. филол. наук.: спец. 10.01.02 «германские языки» / Владимир Федорович Скнар. – К.: Світ, 1978. – 21 с. Теля В. Н. Что такое фразеология? / В.Н. Теля. – М.: Высшая школа, 2001. – 264 с. – (Семантика, Фразеология).

КУЗЬКО П.В.

(Запорізький нац. ун-т)

СОЦІОЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОБУТОВО-РОЗМОВНОЇ МОВИ В КОНТИНУУМІ НІМЕЦЬКИХ ДІАЛЕКТІВ

У статті розглядаються особливості варіативності німецької мови. Робиться спроба виявлення деяких закономірностей у розвитку літературної мови, аналізуються проблеми сучасної діалектології

Ключові слова: варіативність, діалект, літературна мова, ментальність.

Кузько П. В. Социолінгвістическіе особенності обиходно-розговорного языка в континууме немецких диалектов. В статті розглядаються особливості варіативності німецького языка. Делается попытка выявления некоторых закономерностей в развитии литературного языка, анализируются проблемы современной диалектологии.

Ключевые слова: варіативність, діалект, літературний язык, менталитет.

Kuzko P. V. Sociolinguistic features of everyday language in the continuum of German dialects. In this article we examined features of the German language variability. An attempt to investigate some laws of the literary language development is presented. The research deals with the main problems of modern dialectology.

Key words: variability, dialect, literary language, spoken language, regional coloring, mentality.

Предметом нашого дослідження є побутово-розмовна мова та її статус у системі німецьких соціолектів. Ця тема і на сьогоднішній день залишається актуальною, оскільки соціолінгвістичні особливості побутово-розмовної мови все ще належить до найменш вивчених рівнів німецької мови.

В німецькій мові, як і в більшості інших мов, крім територіальних, виділяються ще так звані *соціальні діалекти*. Ці різновиди мови не є діалектами в прямому розумінні і діалектами вони називаються умовно. Причиною появи соціальних діалектів є виробнича, професійна та соціальна неоднорідність суспільства. Як соціальні діалекти розглядаються професійні говірки.

Діалект виступає як особлива мова локально-пов'язаних споконвічних занять селянина, гірника, рибалки, винороба, ремісника. На думку Л. Вайсгербера, саме діючи у певній екзистенціальній спільноті засоби бачення та мислення у їх діалектному вираженні, включаючи сталі словосполучення та